

Aanbeveling nr. 03/2017 van 12 april 2017

Betreft: Aanvulling op aanbeveling nr. 04/2015 uit eigen beweging met betrekking tot 1) Facebook, 2) de gebruikers van internet en/of Facebook alsook 3) de gebruikers en aanbieders van Facebook diensten, inzonderheid social plug-ins (CO-AR-2017-004)

De Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, hierna 'de Commissie';

Gelet op de wet van 8 december 1992 *tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens* (hierna WVP), inzonderheid artikel 30;

Gelet op aanbeveling 04/2015 van 13 mei 2015 met betrekking tot 1) Facebook, 2) de gebruikers van internet en/of Facebook alsook 3) de gebruikers en aanbieders van Facebook diensten, inzonderheid social plug-ins;

Gelet op de Beschikking van 9 november 2015 van de Nederlandstalige Rechtbank van Eerste Aanleg van Brussel, Kortgeding kamer;

Gelet op het Arrest van 29 juni 2016 van het Hof van beroep Brussel, burgerlijke zaken, 18Ne kamer;

Gelet op de verschijning van de Facebook groep ter zitting van 12 april 2017, vertegenwoordigd door haar raadslieden;

Gelet op de verschijning van De Persgroep, de RTBF en Gezondheid NV ter zitting van 12 april 2017;

Gelet op het verslag van dhr. Willem Debeuckelaere en dhr. Stefan Verschuere;

Brengt op 12 april 2017 de volgende aanbeveling uit:

1. Inleiding	3
2. Procedureverloop	4
A) Kortgedingprocedure.....	5
B) Procedure ten gronde.....	6
C) Europese samenwerking.....	6
3. Wijzigingen in de praktijken en het cookiebeleid van Facebook	7
A) Eerste wijziging: kortgedingprocedure eerste aanleg (september 2015)	7
B) Tweede wijziging: na betekening (december 2015).....	8
C) Derde wijziging: beroepsprocedure kortgeding (mei 2016)	11
4. Huidige cookiebeleid en –praktijken van Facebook	12
A) Achtergrond en technische beschrijving.....	12
B) Voornaamste vaststellingen t.a.v. gebruikers van Facebook.....	12
C) Voornaamste vaststellingen t.a.v. niet-gebruikers van Facebook	14
D) Juridische analyse: WVP en WEC	16
(1) De informatie die gegeven wordt.....	17
(2) De manier waarop toestemming wordt afgeleid.....	19
(3) Vrijheid van toestemming.....	20
(4) Specificiteit van toestemming	20
(5) De keuzemogelijkheden die Facebook aanbiedt	20
(6) Cookies geplaatst op websites van derden	23
(7) Proportionaliteitstoets	23

1. Inleiding

1. Op 13 mei 2015 nam de Commissie een aanbeveling uit eigen beweging aan met betrekking de verwerking van persoonsgegevens via Facebook social plug-ins ('aanbeveling 04/2015').¹ De aanbeveling was gericht tot drie bestemmingen: (1) de Facebook groep; (2) de gebruikers van internet in het algemeen (zowel de gebruikers als niet-gebruikers van Facebook); en (3) eigenaars van websites die op de een of andere wijze diensten of producten van Facebook gebruiken en aanbieden op webpagina's, onder meer de Facebook social plug-ins.

2. Ten aanzien van de Facebook groep werden de volgende aanbevelingen geformuleerd:

- *'Facebook moet volledige transparantie bieden over het gebruik van cookies. Facebook dient voor elke cookie afzonderlijk de inhoud (zoals unieke identificatoren, taalinstellingen enz.) en het doel (zoals advertenties, veiligheid enz.) te specificeren. Deze omschrijvingen moeten steeds up-to-date worden gehouden en op gemakkelijk toegankelijke wijze aangeboden worden aan de gebruikers van zijn diensten.*
- *Facebook dient af te zien van het systematisch plaatsen van langdurige en uniek identificerende cookies bij niet-gebruikers van Facebook, alsook van elke inzameling en gebruik van gegevens door middel van cookies en social plug-ins tenzij zij daartoe de ondubbelzinnige en specifieke toestemming via opt-in van de betrokkenen bekomt en in de mate dat dit strikt noodzakelijk is voor legitieme doeleinden. Zowel gedeactiveerde als afgemelde gebruikers dienen hierbij gelijkgesteld te worden met niet-gebruikers.*
- *Facebook dient af te zien van de verzameling en het gebruik van gegevens van gebruikers van Facebook door middel van cookies en social plug-ins behoudens wanneer (en enkel in de mate dat) dit strikt noodzakelijk is voor een door de gebruiker uitdrukkelijk gevraagde dienst of tenzij zij daartoe de ondubbelzinnige en, specifieke toestemming via opt-in van de betrokkenen bekomt. Werken met een opt-out levert immers geen ondubbelzinnige toestemming op.*
- *Facebook dient haar aanbod van integratiemogelijkheden van social plug-ins te beperken tot privacyvriendelijke varianten die voldoen aan de eisen inzake gegevensbescherming. Meer in het bijzonder beveelt de Commissie betreffende het ontwerp van social plug-ins aan dat:*
 - *De loutere aanwezigheid van een social plug-in op een externe website niet leidt tot de overdracht van gegevens naar Facebook. De Commissie verwijst daarbij als voorbeeld naar het concept van de "Social Share Privacy" tool, waarbij gegevens pas*

¹ Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer, Aanbeveling nr. 04/2015 van 13 mei 2015 uit eigen beweging met betrekking tot 1) Facebook, 2) de gebruikers van internet en/of Facebook alsook 3) de gebruikers en aanbieders van Facebook diensten, inzonderheid social plug-ins, raadpleegbaar via https://www.privacycommission.be/sites/privacycommission/files/documents/aanbeveling_04_2015.pdf.

naar het betrokkene sociale netwerk worden verstuurd nadat de gebruiker door middel van een klik ondubbelzinnig te kennen heeft gegeven dat hij gebruik wil maken van de sociale netwerkknop. Andere oplossingen, zoals een integratie via een URL/link die tot maart 2015 door Facebook als integratiemogelijkheid werd aangeboden, worden daarbij evenwel niet uitgesloten.

- *Indien het laden van (niet-gepersonaliseerde) inhoud vanop de servers van Facebook vereist is, er geen cookies worden verzonden naar Facebook.*
- *Indien personalisatie noodzakelijk is, er slechts gebruik gemaakt wordt van sessie-cookies.*
- *De verzending van cookies die door Facebook gebruikt worden in het kader van beveiliging (zoals de "datr" cookie), beperkt wordt tot het aanmelden bij Facebook of op pagina's binnen het domein van facebook.com (maar niet op webpagina's van derde partijen met social plug-ins).*
- *Facebook dient haar gebruikersinterface zodanig aan te passen dat zij de ondubbelzinnige en specifieke toestemming verkrijgt van haar gebruikers door middel van een opt-in voor enige verzameling en aanwending van informatie bekomen door middel van cookies, in het bijzonder voor advertentiedoeleinden.*¹

3. De Commissie gaf daarbij aan dat haar aanbevelingen steeds voor aanvulling, wijziging of aanpassing vatbaar zouden zijn, in het bijzonder wanneer de feitelijke situatie wordt gewijzigd of wanneer wijzigingen in de "gebruiksvoorwaarden" en praktijken en diensten van Facebook dit wettigen.²

4. Facebook heeft sinds het uitbrengen van aanbeveling 04/2015 haar praktijken en beleid inzake cookies substantieel gewijzigd. Het opzet van de huidige aanbeveling is om aanbeveling 04/2015 aan te vullen in het licht van de gewijzigde omstandigheden. De huidige aanbeveling heeft betrekking op nieuwe elementen die een bijkomende analyse vereisen. Wat de overige elementen betreft, zoals de bevoegdheid van de Commissie en de toepasselijkheid van de WVP, verwijst de Commissie naar haar bevindingen zoals vervat in aanbeveling 04/2015.³

2. Procedureverloop

5. Na toezending van aanbeveling 04/2015 stelde de Commissie op 18 mei 2015 Facebook in gebreke voor de schendingen van de WVP en artikel 129 van de Wet Elektronische Communicatie (WEC). In

² Aanbeveling 04/2015, nr. 3

³ Zie Aanbeveling 04/2015, nrs. 23 e.v.

de briefwisseling die daarop volgde gaf Facebook geen blijk van een ernstig voornemen om de aangehaalde schendingen stop te zetten.

A) Kortgedingprocedure

6. Op 10 juni 2015 dagvaardde de Commissie Facebook Inc., Facebook Belgium BVBA en Facebook Ireland Limited voor de Voorzitter van de Nederlandstalige Rechtbank van Eerste Aanleg te Brussel, zetelend in kortgeding. Het voorwerp van de kortgedingprocedure beperkte zich tot de registratie van het surfgedrag van inwoners van België die geen Facebook-gebruiker zijn door middel van social plug-ins en cookies, in het bijzonder de zgn. 'datr' cookie.

7. Bij beschikking van 9 november 2015 heeft de Voorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Brussel, zetelend in kortgeding, Facebook Inc., Facebook Ireland Limited en Facebook Belgium BVBA bevolen om, ten aanzien van elke internetgebruiker op het Belgisch grondgebied die zich niet registreerde als lid van het online sociaal netwerk van Facebook, te staken met:

- *'het plaatsen van een datr-cookie wanneer zij op een webpagina van het facebook.com-domein terechtkomen, zonder hen voorafgaandelijk voldoende en adequaat te informeren over het feit dat Facebook de datr-cookie bij hen plaatst en over het gebruik dat Facebook van die datr-cookie middels social plug-ins maakt;*
- *het verzamelen van de datr-cookie via social plug-ins geplaatst op websites van derden.'*⁴

Het stakingsbevel werd uitgesproken op straffe van een dwangsom van 250.000 EUR te betalen per begonnen periode van 24 uur waarbinnen het stakingsbevel niet werd nageleefd.

8. Op 4 januari 2016 tekende Facebook hoger beroep aan tegen de beschikking van de kortgedingrechter.

9. Op 29 juni 2016 vernietigde het Hof van Beroep te Brussel de beschikking van de eerste kortgedingrechter om reden dat (1) de Belgische hoven en rechtbanken geen internationale rechtsmacht hebben ten aanzien van Facebook Inc. en Facebook Ireland; en (2) de vordering niet spoedeisend werd bevonden.⁵ Het Hof van Beroep deed geen uitspraak wat betreft de bevoegdheid van de Commissie of de toepasselijkheid van de WVP ten aanzien van Facebook Inc. en Facebook Ireland. Het Hof deed evenmin uitspraak over de *prima facie* gegrondheid van de vordering.

⁴ Zie de Beschikking van de Nederlandstalige Rechtbank van Eerste Aanleg van Brussel, Kortgeding kamer, 15/54/C, 9 november 2015, raadpleegbaar via <https://www.privacycommission.be/sites/privacycommission/files/documents/Vonnis%20Privacycommissie%20v.%20Facebook%20-%2009-11-2015.pdf>

⁵ Hof van beroep Brussel, Arrest 18N^e kamer, burgerlijke zaken, Rolnummer 2016/KR/2, 29 juni 2016, raadpleegbaar via <https://www.privacycommission.be/sites/privacycommission/files/documents/arrest%20Facebook.pdf>.

B) Procedure ten gronde

10. Bij dagvaarding van 11 september 2015 dagvaardde de Privacycommissie Facebook Inc., Facebook Belgium BVBA en Facebook Ireland Limited ten gronde voor de Nederlandstalige Rechtbank van Eerste Aanleg Brussel. Het voorwerp van de procedure ten gronde heeft betrekking op de verwerking van persoonsgegevens via Facebook social plug-ins wat betreft zowel gebruikers als niet-gebruikers van Facebook. De inleidingszitting vond plaats op 15 januari 2016 en de pleidooien zullen naar verwachting plaatsvinden in oktober 2017.

C) Europese samenwerking

11. De Commissie maakt deel uit van een op Europees niveau gecreëerde Contactgroep, samen met de gegevensbeschermingsautoriteiten van Frankrijk, Nederland, Spanje en Hamburg. De leden van de Contactgroep wisselen op geregelde basis informatie uit. Tegelijkertijd voert elk lid van de Contactgroep in volledige onafhankelijkheid haar eigen onderzoeken uit.

12. Naar aanleiding van de beschikking van de Voorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Brussel brachten de gegevensbeschermingsautoriteiten van de Contactgroep 4 december 2015 een Gemeenschappelijke Verklaring uit waarin ze Facebook opriepen om de beschikking van de kortgedingrechter niet enkel in België maar in de gehele Europese Unie uit te voeren:

"De Contactgroep heeft akte genomen van de beschikking in kortgeding van de Voorzitter van de Nederlandstalige Rechtbank van Eerste Aanleg Brussel, België, van 9 november 2015 in de zaak van de Voorzitter van de Belgische Privacycommissie tegen Facebook en van de aanbevelingen van de Belgische Privacycommissie.

[...]

Terwijl Facebook het recht heeft om tegen de beschikking hoger beroep aan te tekenen, verwacht de Contactgroep dat Facebook de bevelen naleeft in het gehele grondgebied van de EU teneinde bij te dragen aan het verzekeren van overeenstemming met de vereisten van de Europese Richtlijn 95/46/EG en Richtlijn 2002/58/EG, zoals gewijzigd door Richtlijn 2009/136/EG." ⁶

⁶ Common Statement by the Contact Group of the Data Protection Authorities of The Netherlands, France, Spain, Hamburg and Belgium, 4 december 2015, raadpleegbaar via <https://www.privacycommission.be/sites/privacycommission/files/documents/Common%20Statement%20Facebook%20-%20final%20-withOUT%20signatures.pdf>

13. Op 26 januari 2016 stelde de Franse gegevensbeschermingsautoriteit (CNIL) Facebook formeel in gebreke voor o.a. het registreren van persoonsgegevens van niet-Facebook-gebruikers via cookies en social plug-ins.⁷

3. Wijzigingen in de praktijken en het cookiebeleid van Facebook

14. Facebook heeft haar cookiebeleid en -praktijken sinds het uitbrengen van aanbeveling nr. 04/2015 meermaals gewijzigd. Een eerste wijziging vond plaats in loop van de kortgedingprocedure voor de Voorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg. Een tweede wijziging vond plaats na de betekening van de beschikking van deze Voorzitter. Een derde wijziging vond plaats in de tijdspanne tussen de betekening en de uitspraak van het Hof van Beroep van Brussel, zetelend in kortgeding.

A) Eerste wijziging: kortgedingprocedure eerste aanleg (september 2015)

15. Tijdens de kortgedingprocedure voor de Voorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg implementeerde Facebook voor het eerst een zgn. 'cookiebanner'. De cookiebanner bestond uit een kleine balk bovenaan Facebook's website met de volgende tekst:

'Cookies helpen ons de diensten van Facebook aan te bieden, te beschermen en te verbeteren. Door onze website te blijven gebruiken, gaat u akkoord met ons cookiebeleid.'

De 'cookiebanner' werd getoond aan niet-Facebook-gebruikers op Europees grondgebied die (voor het eerst⁸) een webpagina behorende tot het facebook.com domein raadpleegden. Wanneer de internetgebruiker in dit tekstje op het woord 'cookiebeleid' klikte, werd hij of zij doorverwezen naar een webpagina met als titel *'Cookies, pixels en vergelijkbare technologieën'* waarin het toenmalige cookiebeleid integraal werd weergegeven (zowel wat betreft gebruikers als niet-gebruikers).

16. De invoering van de 'cookiebanner' ging gepaard met een aantal wijzigingen in de praktijken van Facebook wat betreft het plaatsen van cookies. Zo plaatste Facebook de datr-cookie niet langer onmiddellijk van zodra een internetgebruiker een webpagina behorende tot het facebook.com domein raadpleegde. De datr-cookie werd daarentegen wel geplaatst van zodra de niet-gebruiker op enige wijze verder klikte op de webpagina.⁹ De enige uitzondering op deze regel betrof het woord 'cookiebeleid' in de cookiebanner. Wanneer de niet-gebruiker echter vervolgens binnen dat cookiebeleid klikte op een link voor verdere informatie (bijv. een link naar de algemene voorwaarden

⁷ Commission Nationale de l'Informatique et des Libertés (CNIL) Décision n° 2016-007 du 26 janvier 2016 mettant en demeure les sociétés FACEBOOK INC. Et FACEBOOK IRELAND, raadpleegbaar via https://www.cnil.fr/sites/default/files/atoms/files/d2016-007_med_facebook-inc-ireland.pdf

⁸ Of nadat zij de relevante Facebook cookies manueel uit hun browser verwijderd hadden.

⁹ Bijv. het aanklikken van een foto of wijziging van taalkeuze.

of het algemeen gegevensbeleid van Facebook), dan werd de datr-cookie op dat ogenblik onmiddellijk geplaatst.

17. De wijzigingen die door Facebook werden geïmplementeerd, werden door de Voorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg ontoereikend bevonden om reden dat:

- (1) Facebook zich met die werkwijze niet kan beroepen op een geïnformeerde en ondubbelzinnige toestemming¹⁰;
- (2) een niet-Facebook-gebruiker die ooit het facebook.com-domein heeft bezocht (en als gevolg daarvan Facebooks datr-cookie op zijn harde schijf geplaatst kreeg) niet gekwalificeerd kan worden als "gebruiker" in de zin van artikel 129 WEC die uitdrukkelijk om een Facebook-dienst verzoekt iedere keer als hij een website van een derde bezoekt waarop een social plugin werd geïmplementeerd¹¹; en
- (3) Facebook zich niet kan beroepen op een van de overige legitimeringsgronden van artikel 5 WVP¹².

B) Tweede wijziging: na betekening (december 2015)

18. De beschikking van de Voorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg van Brussel werd aan Facebook betekend op 2 december 2015.¹³ Ingevolge de betekening besloot Facebook om voortaan de toegang te ontzeggen tot internetgebruikers op Belgisch grondgebied die niet over een Facebook account beschikken. Wanneer een niet-gebruiker een bezoek pleegde aan een webpagina behorende tot het facebook.com-domein (met uitzondering van welbepaalde pagina's, zoals bijv. de Facebook registratiepagina), dan kreeg de bezoeker de volgende informatie:

'Toestemming geweigerd

Deze inhoud is op het moment niet verkrijgbaar. We hebben bijkomende beveiligingsfuncties ingevoerd, die vereisen dat je je aanmeldt bij Facebook om deze pagina in België te kunnen bekijken. <Meer informatie>.'

¹⁰ Beschikking van de Nederlandstalige Rechtbank van Eerste Aanleg van Brussel, Kortgeding kamer, 15/54/C, 9 november 2015, p. 24.

¹¹ *Ibid*, p. 25.

¹² *Ibid*, p. 27-29.

¹³ De akte van betekening werd uitgereikt aan Facebook Inc. op 7 en 8 december 2015 en aan Facebook Ireland Limited op 10 december 2015.

De bezoeker die op 'meer informatie' klikte, kreeg de volgende informatie:

'Waarom is mijn ervaring op Facebook veranderd in België?

Het veilig houden van je account is voor ons zeer belangrijk. We hebben in de loop der jaren een aantal geavanceerde beveiligingshulpmiddelen ontwikkeld die helpen bij de bescherming van je account zonder je ervaring op Facebook te verstoren.

In reactie op verzoeken van de Belgische Privacycommissie hebben we sinds kort het gebruik van een van onze belangrijkste beveiligingshulpmiddelen, het datr-cookie, moeten beperken. Hier kun je lezen hoe dit hulpmiddel werkt en waarom in België we niet langer openbare Facebook-pagina's en andere inhoud weergeven aan mensen die geen Facebook-account hebben.

Wat is het datr-cookie en hoe helpt dit Facebook veilig te houden?

Dit cookie is een beveiligingshulpmiddel dat we al meer dan vijf jaar over de gehele wereld gebruiken om ons te helpen onderscheid te maken tussen rechtmatige bezoeken aan Facebook door echte mensen en onrechtmatige bezoeken (door spammers, hackers die toegang proberen te krijgen tot het account van anderen of andere kwaadwillenden).

Dit cookie kan ons helpen Facebook te beveiligen door statistische informatie te geven over de activiteiten van een internetbrowser, zoals het volume en de frequentie van verzoeken. Onze beveiligingssystemen analyseren deze browsergegevens om ons te helpen onderscheid te maken tussen mensen die gewoon inloggen op hun account en mogelijke aanvallers.

Als het datr-cookie bijvoorbeeld aangeeft dat een browser in zeer korte tijd meerdere pagina's heeft bezocht op Facebook, wordt de browser waarschijnlijk gebruikt door een geautomatiseerd computerprogramma, een 'bot', om iets onrechtmatigs te doen, zoals het stelen van de inhoud van pagina's. Als het datr-cookie normale bezoekpatronen aangeeft gedurende meerdere dagen, begrijpen onze systemen dat de browser wordt gebruikt door een normaal persoon die gewoon toegang moet krijgen tot Facebook.

Het cookie helpt ons de beveiliging van de site op verschillende manieren te bewaren. We gebruiken dit cookie bijvoorbeeld om:

- te voorkomen dat hackers nepaccounts maken om daarmee spam te versturen;*
- het risico te beperken dat iemand anders je account kan overnemen;*
- je foto's, berichten en andere inhoud tegen diefstal te beschermen;*
- technische aanvallen tegen te houden die je website ontoegankelijk kunnen maken voor jou en anderen en om toekomstige aanvallen te voorkomen;*
- je te helpen sneller in te loggen, zodat je de mensen, foto's en berichten kunt bereiken waar je om geeft, zonder dat je informatie risico loopt.*

Voor mensen die geen Facebook-accounts hebben, registreren en behouden we de informatie uit het datr-cookie die we van andere sites ontvangen slechts tien dagen. Deze tien dagen geven onze systemen voldoende tijd om de gegevens te analyseren en om te helpen beschermen tegen de hiervoor beschreven schadelijke acties.

Bijna alle sites gebruiken cookies. Zo gebruiken de 25 meest bezochte Belgische websites allemaal cookies wanneer mensen deze bezoeken. Deze websites gebruiken de cookies voor statistieken en nog veel meer redenen. De meerderheid van deze websites vertelt mensen niet over hun cookiepraktijken met behulp van een duidelijke melding boven aan het scherm. Facebook geeft wel een dergelijke melding en we lichten ook toe hoe we cookies (zoals het datr-cookie) gebruiken voor veiligheidsdoeleinden in ons cookiebeleid.

De Belgische Privacycommissie heeft ons echter verplicht het gebruik van het datr-cookie te staken wanneer mensen zonder Facebook-account in België Facebook bezoeken. Omdat we dit hulpmiddel nu niet kunnen gebruiken, moeten we elk bezoek aan onze dienst via een niet-herkende browser in België als mogelijk gevaarlijk beschouwen en extra stappen nemen om te helpen jou en andere mensen veilig te houden op Facebook. Voor de bescherming van de accounts van mensen en onze diensten, moeten we ook mensen die geen Facebook-account hebben, verplichten in te loggen om de inhoud op openbare pagina's en andere inhoud die buiten België (waar we het datr-cookie wel mogen gebruiken) voor iedereen op internet beschikbaar is, weer te geven.

We begrijpen dat deze maatregelen jouw ervaring op Facebook helaas kunnen beperken en verstoren. Bedankt dat je ons helpt een veilige Facebook-ervaring te blijven bieden aan onze Belgische community.'

Bij brief van 9 december 2015 liet Facebook aan de Commissie weten dat zij de beschikking integraal uitgevoerd had.

19. De Commissie merkt volledigheidshalve op dat zij Facebook niet heeft aanbevolen om haar publieke webpagina's ontoegankelijk te maken voor niet-gebruikers die zich op het Belgische grondgebied bevinden. De Commissie heeft Facebook evenmin aanbevolen om het gebruik van cookies voor beveiligingsdoeleinden zonder meer te staken. In aanbeveling 04/2015 werd Facebook aanbevolen om (1) de wettelijke vereisten inzake transparantie na te leven; (2) de geïnformeerde toestemming van de betrokkene te bekomen vooraleer in te gaan tot het plaatsen of inzamelen van langdurige en uniek identificerende cookies (behoudens wanneer dit strikt noodzakelijk is voor een door de gebruiker uitdrukkelijk gevraagde dienst); en (3) de verzending van cookies die door Facebook gebruikt worden in het kader van beveiliging (zoals de "datr" cookie), te beperken tot het

aanmelden bij Facebook of op pagina's binnen het domein van facebook.com (maar niet op webpagina's van derde partijen met social plug-ins).¹⁴

C) Derde wijziging: beroepsprocedure kortgeding (mei 2016)

20. Bij brief van 31 maart 2016 liet Facebook weten dat zij haar cookiebeleid, haar cookiebanner en de technische werkwijze van haar cookies (o.a. het ogenblik waarop zij cookies plaatst) opnieuw zou aanpassen.

21. Eén van de voornaamste wijzigingen in het *cookiebeleid* van Facebook betreft de niet-gebruikers van Facebook. Voortaan zou Facebook informatie over het surfgedrag van zowel gebruikers als niet-gebruikers aanwenden voor gedragsprofilering voor advertentiedoeleinden. Gebruikers en niet-gebruikers van Facebook zouden in dat opzicht voortaan gelijkgeschakeld worden. Daarnaast gaf Facebook aan dat het nieuwe cookiebeleid bijkomende transparantie zou verschaffen, meer bepaald wat betreft de naam, de inhoud, het doel en de levensduur van de cookies die Facebook gebruikt.

22. Facebook liet in haar schrijven van 31 maart 2016 ook verstaan dat zij haar '*cookiebanner*' zou aanpassen ingevolge de inhoudelijke wijzigingen van haar cookiebeleid. De cookiebanner zou voortaan de volgende tekst bevatten:

*'Wij gebruiken cookies om inhoud te helpen personaliseren, advertenties op maat aan te passen en te meten, en je een veiligere ervaring aan te bieden. Door op deze website te klikken of te navigeren, stem je toe met onze inzameling van informatie door cookies binnen en buiten Facebook. Voor meer informatie, inclusief de controle die je hierop kan uitoefenen: <cookiebeleid>'*¹⁵

23. Wat het *plaatsen* van cookies betreft, gaf Facebook aan dat bepaalde handelingen niet langer aanleiding zouden geven tot het plaatsen van cookies. Zo zou o.m. het veranderen van de taalinstelling niet langer door Facebook beschouwd worden als een "toestemming" vanwege de gebruiker.

24. Facebook implementeerde haar nieuwe cookiebanner en beleid in mei 2016. Voor niet-gebruikers van Facebook in België bleven de publieke webpagina's van Facebook ontoegankelijk tot november 2016. De nieuwe cookiebanner en beleid werden evenwel reeds in de andere Europese landen ingevoerd.

¹⁴ Zie ook hoger; nr. 2.

¹⁵ Brief van 31 maart 2016 vanwege Facebook aan de Commissie.

4. Huidige cookiebeleid en –praktijken van Facebook

A) Achtergrond en technische beschrijving

25. Facebook biedt aan eigenaars van externe websites verschillende social plug-ins aan, waaronder de “Vind ik leuk” knop en de “Delen” knop. Deze social plug-ins laten gebruikers van Facebook toe om inhoud van een externe website te delen via het sociale netwerk. Tegelijkertijd laten ze Facebook ook toe om het surfgedrag van zowel gebruikers als niet-gebruikers van Facebook te volgen op deze externe websites (zogenaamde “third-party tracking”).¹⁶

26. De tracking praktijken van Facebook door middel van cookies en social plug-ins verschillen naargelang de omstandigheden. Daarom worden de technische vaststellingen hiernavolgend opgesplitst volgens enerzijds de betrokkenen, met name gebruikers en niet-gebruikers van Facebook, en anderzijds de verschillende scenario’s (aangemeld, afgemeld, gedeactiveerd of opted-out).¹⁷

B) Voornaamste vaststellingen t.a.v. gebruikers van Facebook

- *Aangemelde gebruikers*

27. In het geval een gebruiker aangemeld is bij Facebook en een webpagina bezoekt met een social plug-in, ontvangt Facebook tot 12 cookies samen met o.a. de URL van de bezochte pagina. De ontvangen cookies omvatten onder meer de volgende 5 uniek identificerende cookies:

- c_user (bevat de Facebook gebruikers-ID);
- datr (browser-identificatie en tijdsstempel);
- fr (gebruikers-ID en browser-ID, tijdsstempel, diverse andere gegevens);
- lu (gebruikers-ID en diverse inloggegevens); en
- sb (browser-identificatie en tijdsstempel).¹⁸

28. Deze vaststellingen bevestigen dat Facebook door middel van social plug-ins het surfgedrag van aangemelde gebruikers volgt buiten het domein van het sociale netwerk van Facebook. Volgens de tabel “Browser Cookies”, die thans via hyperlink in het cookiebeleid van Facebook geraadpleegd kan worden, ondersteunen voormelde cookies de volgende doeleinden:

- c_user: wordt gebruikt om de identiteit van Facebook gebruikers te verifiëren;

¹⁶ “Volgen” of “tracking” wordt hierbij begrepen als het verzamelen van informatie over het surfgedrag van internetgebruikers op verschillende websites. Zie verder Aanbeveling 04/2015, randnrs. 57-61.

¹⁷ De technische vaststellingen die hieronder worden samengevat werden uitgevoerd tussen 29 november 2016 en 23 februari 2017. Het integrale technische rapport met als titel “Facebook tracking via social plug-ins” is raadpleegbaar op https://www.privacycommission.be/sites/privacycommission/files/documents/technisch_rapport_03_2017.pdf.

¹⁸ Volgens de tabel ‘Browser cookies’ die Facebook via hyperlink ter beschikking stelt in haar cookiebeleid (Facebook, “Cookies en andere opslagtechnologieën”, <https://www.facebook.com/policies/cookies>), laatst geraadpleegd 10 februari 2016.

- datr: wordt gebruikt voor beveiliging en website-integriteit, voor het herstel van accounts en de identificatie van potentieel aangetaste accounts;
- fr: wordt gebruikt om advertenties te tonen, te meten en de relevantie van advertenties te verbeteren;
- lu: wordt gebruikt om te registreren of de persoon ervoor heeft gekozen aangemeld te blijven;
- sb: wordt gebruikt met het oog op de verificatie van aanmeldingen.

- *Afgemelde gebruikers*

29. In het geval een gebruiker afgemeld is bij Facebook en een webpagina bezoekt met een social plug-in, ontvangt Facebook in totaal 6 cookies samen met o.a. de URL van de bezochte pagina. De ontvangen cookies omvatten de 4 uniek identificerende "fr", "datr", "lu" en "sb" cookies.

30. Deze vaststellingen bevestigen dat Facebook door middel van social plug-ins het surfgedrag van afgemelde gebruikers volgt buiten het domein van het sociale netwerk van Facebook.

- *Gedeactiveerde gebruikers¹⁹*

31. In het geval een gebruiker zijn account heeft gedeactiveerd en een webpagina bezoekt met een social plug-in, ontvangt Facebook in totaal 5 cookies samen met o.a. de URL van de bezochte pagina. De ontvangen cookies omvatten de 4 uniek identificerende "fr", "datr", "lu" en "sb" cookies.

32. Deze vaststellingen bevestigen dat Facebook door middel van social plug-ins het surfgedrag van gedeactiveerde gebruikers volgt buiten het domein van het sociale netwerk van Facebook.

- *Opted-out gebruikers*

33. Het opt-out mechanisme voor gerichte advertenties dat door Facebook wordt voorgesteld aan gebruikers is sinds aanbeveling 04/2015 enigszins gewijzigd. Waar gebruikers zich voorheen steeds dienden uit te schrijven via de externe website van European Interactive Digital Advertising Alliance (www.youronlinechoices.eu), kunnen gebruikers zich nu ook uitschrijven voor gerichte advertenties via de advertentie-instellingen van hun Facebook-account. Facebook raadt gebruikers evenwel nog steeds aan om zich tevens uit te schrijven via de externe website van de European Interactive Digital Advertising Alliance.

¹⁹ 'Gedeactiveerde gebruikers' zijn gebruikers die hun account tijdelijk hebben gedeactiveerd, maar niet permanent hebben verwijderd.

34. In het geval een gebruiker zich heeft uitgeschreven voor gerichte advertenties van Facebook ("opted-out") via de advertentie-instellingen van zijn Facebook-account en/of via het door Facebook voorgestelde opt-out mechanisme van de European Interactive Digital Advertising Alliance en een webpagina bezoekt met een social plug-in, ontvangt Facebook de uniek identificerende cookies "c_user" (indien de gebruiker is aangemeld), "datr", "lu", "fr" en "sb". Eén van deze cookies, met de name de "fr" cookie, wordt volgens Facebook precies gebruikt voor advertentiedoeleinden.²⁰

35. Deze vaststellingen bevestigen dat Facebook door middel van social plug-ins het surfgedrag van gebruikers volgt buiten het domein van het sociale netwerk van Facebook, ongeacht of zij zich hebben uitgeschreven voor gerichte advertenties.

- *Belangrijkste wijzigingen*

36. In vergelijking met aanbeveling 04/2015 zijn de technische vaststellingen naar gebruikers toe nagenoeg identiek. De belangrijkste wijzigingen zijn enerzijds het gebruik van een bijkomende uniek identificerende cookie, genaamd "sb", en anderzijds de mogelijkheid voor gebruikers om zich via de Facebook-interface uit te schrijven voor gerichte advertenties (hoewel de technische vaststellingen inzake third-party tracking verder ongewijzigd bleven).

C) Voor naamste vaststellingen t.a.v. niet-gebruikers van Facebook

37. Wanneer een niet-gebruiker voor het eerst een webpagina bezoekt behorende tot het facebook.com domein²¹, dan toont Facebook bovenaan de pagina een cookiebanner met daarin een link naar het cookiebeleid. Facebook plaatst geen cookies bij het laden van deze pagina.

38. Facebook plaatst een uniek identificerende "datr" cookie met een levensduur van 2 jaar zodra een niet-gebruiker verder interageert met een webpagina behorende tot het facebook.com domein, zoals door het aanklikken van een invoerveld of het openen van een foto. Uitzonderingen van interacties die niet tot leiden tot het plaatsen van de datr cookie zijn onder meer het openen van een link naar het cookiebeleid (incl. de links binnen deze pagina) of het wijzigen van de taal.²²

39. Wanneer de betrokkene (browser) nadien een webpagina met een social plug-in van Facebook bezoekt, ontvangt Facebook deze uniek identificerende "datr" cookie in regel telkens opnieuw samen met o.a. de URL van de bezochte pagina.

²⁰ Zie Facebook, "Cookies en andere opslagtechnologieën", <https://www.facebook.com/policies/cookies>

²¹ Het betreft hier niet alleen de hoofdpagina van Facebook, maar bijvoorbeeld ook een Facebook fanpagina, de Facebook pagina van een winkel, de Facebook pagina van een evenement (fuif, rommelmarkt...).

²² Wanneer een niet-gebruiker de taalinstelling wijzigt, plaatst Facebook de cookie "locale" die de taalvoorkeur bijhoudt en de sessie cookie "x-src" die gebruikt wordt voor statistieken en onderzoek.

40. Deze vaststellingen bevestigen dat Facebook door middel van social plug-ins het surfgedrag van niet-gebruikers van Facebook volgt buiten het domein van het sociale netwerk van Facebook.

41. Daarnaast stelde de Commissie vast dat Facebook in bepaalde omstandigheden ook cookies plaatst bij niet-gebruikers zelfs wanneer die geen bezoek hebben gepleegd aan een webpagina behorende tot het facebook.com domein. Zo kon de Commissie vaststellen dat Facebook een "fr" cookie plaatst bij niet-gebruikers van Facebook wanneer die een bezoek plegen aan de websites hln.be, rtbf.be en gezondheid.be, zelfs indien de betrokkene nog nooit een voorafgaand bezoek pleegde aan enige website van Facebook. In de gevallen die geobserveerd werden, werd de "fr" cookie telkens geplaatst bij het laden van een zgn. "Facebook-pixel".²³ Uit aanvullend onderzoek door de Commissie blijkt dat Facebook sinds 1 Augustus 2016 op minstens 10.000 websites een "fr" cookie plaatst vanuit de derde partij positie.

- *Belangrijkste wijzigingen*

42. In vergelijking met aanbeveling 04/2015 plaatst Facebook bij niet-gebruikers niet langer onmiddellijk de uniek identificerende "datr" cookie bij het laden een webpagina behorende tot het facebook.com domein, noch op externe websites (zoals de opt-out website van de European Interactive Digital Advertising Alliance) waar Facebook zich in een derde partij-positie bevindt.²⁴ Facebook stelt het plaatsen van cookies thans uit tot het ogenblik dat de niet-gebruiker verder interageert met de Facebook pagina en nadat de cookiebanner werd getoond.

43. Opvallend is dat Facebook in België, anders dan in andere landen zoals Frankrijk, op het ogenblik van de technische vaststellingen de "fr" cookie niet plaatst wanneer een niet-gebruiker interageert met een webpagina behorende tot het facebook.com domein, ondanks het voornemen van Facebook om ook gerichte advertenties aan te bieden aan niet-gebruikers.²⁵ Facebook plaatst de "fr" cookie daarentegen wel wanneer niet-gebruikers in België een bezoek plegen aan bepaalde websites van derden, waaronder hln.be, rtbf.be en gezondheid.be.

²³ Dergelijke Facebook pixels betreffen weerom een technologie die Facebook ter beschikking stelt aan uitbaters van externe websites. Hier verschijnt deze technologie echter niet als een knop of icoontje op de externe website, maar als een voor het blote oog onzichtbaar puntje, een pixel. Net als bij Facebooks social plug-ins is de Facebook-pixel een door Facebook ontworpen stukje softwarecode. Ook dit stukje code zorgt ervoor dat er automatisch een verbinding gelegd wordt tussen de internetbrowser van een internetgebruiker en de servers van Facebook en dit op het moment dat de internetgebruiker een webpagina laadt waarop deze pixel staat. Zie bijv. Facebook, "Gids voor implementatie van de Facebook-pixel", <https://nl.facebook.com/business/help/952192354843755>.

²⁴ Vgl. randnr. 72 van Aanbeveling 01/2015.

²⁵ Zie Facebook, "Bringing people better ads", 26 mei 2016, raadpleegbaar op <https://newsroom.fb.com/news/2016/05/bringing-people-better-ads>.

D) Juridische analyse: WVP en WEC²⁶

44. Zoals al werd uiteengezet in aanbeveling 04/2015, maakt de ontvangst van informatie door Facebook via cookies en social plug-ins een “verwerking van persoonsgegevens” uit in de zin van artikel 1, § 1 en § 2 van de WVP.²⁷ De Commissie verwijst in dit verband aanvullend naar de uitspraak in *Breyer* (C-582/14), waar het Hof van Justitie oordeelde dat ook dynamische IP-adressen als persoonsgegevens beschouwd moeten worden wanneer de website operator (“aanbieder van een onlinemediadienst”) beschikt over wettige middelen waarmee hij de betrokken persoon kan (laten) identificeren aan de hand van extra informatie die bij de internetprovider van deze persoon berust.²⁸ Aangezien Facebook naast bepaalde uniek identificerende cookies ook stelselmatig het IP-adres van de betrokkene verzamelt, is er geen twijfel mogelijk dat er sprake is van een verwerking van persoonsgegevens.

45. Overeenkomstig artikel 5 WVP is een verwerking van persoonsgegevens slechts toelaatbaar indien er een legitieme grondslag voorhanden is. In de praktijk kan Facebook zich enkel trachten te beroepen op artikel 5, a) WVP (toestemming van de betrokkene) om de inzameling van persoonsgegevens via social plug-ins te rechtvaardigen.²⁹ Facebook dient bovendien artikel 129 van de Wet Elektronische Communicatie (WEC) na te leven, dat het bekomen van een toestemming van de betrokkene voorschrijft ingeval van wanneer gebruik wordt gemaakt van cookies die niet *strikt* noodzakelijk zijn voor “*een uitdrukkelijk door de abonnee of eindgebruiker gevraagde dienst*”.

46. Om rechtsgeldig te zijn, dient de toestemming van de betrokkene (1) geïnformeerd; (2) ondubbelzinnig; (3) vrij en (4) specifiek te zijn.³⁰ Ondanks de laatste wijzingen in het cookiebeleid en de praktijken van Facebook meent de Commissie dat Facebook nog steeds géén rechtsgeldige toestemming bekomt, omwille van:

- (1) de tekortkomingen in de informatie die Facebook aan betrokkenen verstrekt;
- (2) de handelingen waaruit Facebook een “toestemming” meent af te leiden;
- (3) het feit dat betrokkenen niet over de mogelijkheid beschikken om hun toestemming te weigeren of in te trekken zonder nadelige gevolgen;

²⁶ Wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie.

²⁷ Artikel 1, §1 en §2 : “§1. Voor de toepassing van deze wet wordt onder “persoonsgegevens” iedere informatie betreffende een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon verstaan, hierna “betrokkene” genoemd; als identificeerbaar wordt beschouwd een persoon die direct of indirect kan worden geïdentificeerd, met name aan de hand van een identificatienummer of van één of meer specifieke elementen die kenmerkend zijn voor zijn of haar fysieke, fysiologische, psychische, economische, culturele of sociale identiteit.

²⁸ Arrest van het Hof van Justitie in *Breyer*, C-582/14, ECLI:EU:C:2016:779, paragraaf 49.

²⁹ Zie ook aanbeveling 04/2015, nrs. 76 e.v.

³⁰ Werkgroep 29, Advies 15/2011 over de definitie van “toestemming”, WP 187, 25 november 2011.

- (4) de tekortkomingen in de keuzemogelijkheden die Facebook aan betrokkenen aanbiedt; en
- (5) de vaststelling dat Facebook cookies plaatst op websites van derden, zonder dat de betrokkene daartoe voorafgaandelijk toegestemd heeft.

Bovendien is de Commissie van oordeel dat de inzameling van persoonsgegevens door Facebook aan de hand van cookies en social plug-ins in meerdere omstandigheden overmatig is.

(1) De informatie die gegeven wordt

47. De huidige cookie banner leest als volgt:

"We gebruiken cookies om inhoud en advertenties relevanter te maken en je een veiligere ervaring te bieden. Als je op de website klikt of op de website navigeert, ga je ermee akkoord dat we op en buiten Facebook informatie verzamelen via cookies. Meer informatie, zoals over hoe je je instellingen kunt aanpassen, vind je hier: <cookiebeleid>."

48. De Commissie is van oordeel dat de bewoordingen "*op en buiten Facebook informatie verzamelen via cookies*" op zich onvoldoende specifiek en duidelijk zijn om betrokkenen behoorlijk te informeren van het feit dat Facebook stelselmatig persoonsgegevens verzamelt telkens wanneer zij een bezoek plegen aan een website van een derde die Facebook social plug-ins (of andere "Facebook diensten") bevat.

49. Het volledige cookiebeleid van Facebook licht verder toe als volgt:

"We gebruiken cookies als je een Facebook-account hebt, gebruikmaakt van de Facebook-services, waaronder onze website en apps (ongeacht of je bent geregistreerd of aangemeld), of andere websites en apps bezoekt die gebruikmaken van Facebook-services (zoals de vind-ik-leuk-knop of onze advertentietools)."

en

"Waar gebruiken we cookies?"

We kunnen cookies achterlaten op je computer of apparaat en informatie die is opgeslagen in cookies ontvangen wanneer je het volgende gebruikt of bezoekt:

- *de Facebook-services;*
 - *services die worden aangeboden door andere leden van de aan Facebook gelieerde bedrijven;*
- en

▪ *services die worden aangeboden door andere bedrijven die gebruikmaken van de Facebook-services (zoals bedrijven die de vind-ik-leuk-knop of de advertentiediensten van Facebook integreren in hun websites en apps).*

50. De Commissie is van oordeel dat, ondanks de bijkomende toelichting die in het volledige cookiebeleid gegeven wordt, de betrokkene nog steeds niet op afdoende wijze geïnformeerd wordt van het feit dat Facebook *systematisch, zonder dat de betrokkene enige actie onderneemt, overgaat tot inzameling* van cookies en andere gegevens wanneer de betrokkene een bezoek pleegt aan een derde website die gebruik maakt van Facebook social plug-ins. De Commissie acht het verstrekken van deze informatie echter noodzakelijk om een geïnformeerde toestemming te kunnen verzekeren. Bovendien acht de Commissie het verstrekken van deze informatie noodzakelijk om van een "eerlijke" en "rechtmatige" verwerking te kunnen spreken in de zin van artikel 4, § 1, 1° WVP.

51. Volgens de Commissie verschaft Facebook ook geen duidelijke informatie wat betreft *de gegevenscategorieën die door Facebook worden ingezameld* wanneer een Facebook-gebruiker of niet-Facebook gebruiker een website bezoekt die een social plug-in van Facebook bevat. Zo geeft het cookiebeleid van Facebook niet aan dat Facebook, naast de cookies waarvan sprake, ook de URL van de bezochte webpagina ontvangt, terwijl dit juist de informatie is die Facebook in staat stelt om surfgedrag van de betrokkene op websites van derden in kaart te brengen. De Commissie acht het verstrekken van deze informatie echter noodzakelijk om een geïnformeerde toestemming te kunnen verzekeren. Bovendien is het verstrekken van deze informatie is verplicht overeenkomstig artikel 9, §2 WVP.³¹

52. Facebook spreekt zich in haar cookiebeleid op geen enkele manier uit over de *ontvangers of categorieën ontvangers* van de ingezamelde informatie. Het verstrekken van deze informatie is echter noodzakelijk om een geïnformeerde toestemming te kunnen verzekeren. Bovendien is het verstrekken van deze informatie is ook verplicht is overeenkomstig artikel 9, §2 WVP.³²

53. Facebook maakt in haar cookiebeleid geen melding van het bestaan van een *recht op toegang en op verbetering* van de betrokken voor de persoonsgegevens die op hem betrekking hebben, terwijl verstrekken van deze informatie is nochtans verplicht is overeenkomstig artikel 9, §2 WVP.

54. Facebook biedt geen enkele informatie aangaande de *bewaartermijn* van de informatie die via cookies en social plug-ins wordt ingezameld, terwijl het verstrekken van dergelijke informatie in dit

³¹ De Commissie merkt op dat Facebook een zekere toelichting omtrent de gegevenscategorieën die door Facebook worden ingezameld heeft opgenomen in haar algemene gegevensbeleid, maar niet in haar cookiebeleid. Om tot deze informatie te komen, zou de niet-gebruiker van Facebook de volgende vijf stappen moeten navigeren: in het cookiebeleid klikken op "*Meer informatie over de gegevens die (sic) we ontvangen, hoe we beslissen welke advertentie je op en buiten de Facebook-services te zien krijgt, en welke bedieningsopties beschikbaar zijn.*" > "*Hoe bepaalt Facebook welke advertenties ik te zien krijg en hoe kan ik beheren welke advertenties ik te zien krijg?*" > "*Ga naar ons gegevensbeleid en ons cookiebeleid voor meer informatie over de gegevens die door Facebook worden ontvangen en hoe deze worden gebruikt.*" > "*Wat voor soort gegevens worden er verzameld*" > "*Gegevens van websites of apps die onze services gebruiken.*"

³² Idem.

geval noodzakelijk is om een geïnformeerde toestemming te kunnen verzekeren en om van een eerlijke en rechtmatige verwerking te kunnen spreken.

55. Ofschoon Facebook nog steeds van een "cookiebeleid" spreekt, is de omvang van dit beleid veel ruimer dan enkel cookies. Zo geeft het cookiebeleid van Facebook aan dat

"Andere technologieën, waaronder gegevens die we opslaan in je internetbrowser of op je apparaat, apparaatidentificatie die is gekoppeld aan je apparaat, en andere software, worden gebruikt voor soortgelijke doeleinden."

Doordat deze bepaling geen enkele begrenzing voorziet (elke techniek die mogelijk gebruikt kan worden om informatie vanop iemands computer in te zamelen wordt door Facebook beoogd), kan de betrokkene geen degelijk geïnformeerde toestemming geven.

56. Tot slot merkt de Commissie nog op dat het cookiebeleid van Facebook een onvoldoende duidelijk onderscheid hanteert tussen gebruikers en niet-gebruikers van Facebook. Facebook omschrijft in haar nieuwe cookiebeleid de omstandigheden waarin zij cookies gebruikt als volgt:

'We gebruiken cookies als je een Facebook-account hebt, gebruik maakt Facebook-services, waaronder onze website en apps (ongeacht of je bent geregistreerd of aangemeld), of andere websites en apps bezoekt die gebruikmaken van Facebook-services (zoals de vind-ik-leuk-knop of onze advertentietools).'

Doordat Facebook hier begint met de woorden "als je een Facebook account hebt", dreigt er mogelijke verwarring in hoofde van niet-gebruikers van Facebook. Het is m.a.w. niet onmiddellijk duidelijk tot wie het cookiebeleid wordt gericht: de Facebook-gebruiker of de niet-Facebook-gebruiker. Zelfs indien een niet-gebruiker van Facebook uit de tekst ('ongeacht of je bent geregistreerd of aangemeld') zou afleiden dat het gebruik van cookies ook op hem betrekking heeft, dan creëert de tekst die er op volgt opnieuw verwarring. Zo heeft het eerste concrete voorbeeld van het gebruik van cookies ("verificatie") enkel betrekking op personen die over een Facebook account beschikken.

(2) De manier waarop toestemming wordt afgeleid

57. Luidens de huidige cookiebanner leidt Facebook toestemming van de betrokkene af uit het 'verder gebruik' van haar website (navigatie of klikken). Deze toestemming zou in één slag alle mogelijke cookieverwerkingen betreffen. In aanbeveling 01/2015 over het gebruik van cookies verdedigt de Commissie de opvatting dat het verder surfen ("further browsing") onder bepaalde voorwaarden kan aanzien worden als een positieve actie waarmee de gebruiker zijn toestemming geeft.³³ Voorafgaand aan deze stellingname benadrukt de Commissie echter dat de gebruiker zou vrij moeten kunnen kiezen

³³ Aanbeveling 01/2015, randnr. 265.

tussen de mogelijkheid om bepaalde of alle cookies te aanvaarden of om alle of bepaalde cookies te weigeren en de mogelijkheid behouden om de parameters voor cookies te wijzigen op een later tijdstip (zie verder hieronder; nrs. 60 e.v.).³⁴

(3) Vrijheid van toestemming

58. De enige mogelijkheid voor een niet-Facebook-gebruiker om géén toestemming te verlenen, is om Facebook's website te verlaten en niet verder te bezoeken. Dergelijke werkwijze leidt niet tot een "vrije" toestemming. De betrokkene ervaart immers duidelijk de negatieve gevolgen van het niet aanvaarden van alle cookies, mede gelet op de dominante rol die Facebook vervult als sociaal medium en het feit dat zij een groot aantal webpagina's herbergt van bedrijven en andere entiteiten die niet over een eigen webpagina beschikken.

(4) Specificiteit van toestemming

59. De betrokkene wordt geacht om in één slag met alle cookieverwerkingen instemmen. Het gebrek aan granulariteit en reële keuzemogelijkheid in dit verband zorgt ervoor dat er thans nog geen sprake is van een specifieke toestemming. Zo overwoog de Commissie reeds in aanbeveling 01/2015 over het gebruik van cookies als volgt:

'Het wordt dus afgeraden om gebruik te maken van mechanismen die uitsluitend de optie aanbieden van een onvoorwaardelijke toestemming zonder een keuze te laten volgens de verschillende cookies of ten minste volgens bepaalde van die cookies. In ieder geval zouden de gebruikers tenminste een echte keuze moeten krijgen voor de cookies voor advertentiedoeleinden.'

Ofschoon Facebook in een (beperkte) opt-out mogelijkheid voorziet wat betreft cookies die gebruikt worden voor advertentiedoeleinden, heeft deze opt-out enkel betrekking op de aanwending (doch niet het plaatsen en de inzameling) van cookies voor advertentiedoeleinden.³⁵ De werkwijze van Facebook geeft bovendien aanleiding tot bijkomende juridische bezwaren, die hierna verder worden toegelicht.

(5) De keuzemogelijkheden die Facebook aanbiedt

60. Facebook voorziet in een aantal ("opt-out"³⁶) keuzemogelijkheden wat betreft het gebruik van cookies door Facebook om advertenties te tonen. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt al naar gelang de persoon al dan niet beschikt over een Facebook account.

³⁴ Aanbeveling 01/2015, randnr. 262.

³⁵ Aanbeveling 01/2015, randnr. 262.

³⁶ De Commissie meent dat hier sprake is van een "opt-out" nu de standaard configuratie van de relevante advertentie-instellingen op "ja" is ingesteld en de betrokkene bijgevolg op eigen initiatief bijkomende stappen dient te ondernemen om te

61. Personen die over een Facebook account beschikken kunnen volgens het nieuwe cookiebeleid van Facebook op 3 manieren het gebruik van cookies door Facebook voor advertentiedoeleinden beheren:

- door “interesses” te beheren binnen de functie “advertentievoorkeuren”;
- door “online interesse gebaseerde advertenties” uit te schakelen aan de hand van de “advertentie-instellingen” die verbonden zijn met hun account;
- door het gebruik van “advertentievoorkeuren” door het “Audience Network” van Facebook uit te schakelen aan de hand van de “advertentie-instellingen” die verbonden zijn met hun account.

De derde optie was niet voorzien in de vorige versie van het cookiebeleid van Facebook.³⁷ Daarnaast verwijst Facebook ook nog naar de mogelijkheid om zich “af te melden” voor de “weergave van op online interesse gebaseerde advertenties” van Facebook via de website van de European Interactive Digital Advertising Alliance, de “instellingen van je mobiele apparaat” en de “cookie-instellingen in je browser”.

62. Personen die niet over een Facebook account beschikken worden gewezen op de mogelijkheid om zich af te melden via de website van de European Interactive Digital Advertising Alliance, of om gebruik te maken van de instellingen van hun mobiele apparaat en/of van de cookie-instellingen in hun browser.

63. De Commissie is van oordeel dat de keuzemogelijkheden die Facebook aan de betrokkenen biedt wat betreft het gebruik van cookies voor advertentiedoeleinden niet toereikend zijn om te leiden tot een geldige toestemming.

64. Wat betreft de verwijzing naar browser-instellingen heeft de Commissie reeds eerder het standpunt ingenomen dat bestaande browsers doorgaans niet de mogelijkheid bieden aan de betrokkene om zijn keuze voldoende te nuanceren.³⁸

kennen te geven dat hij of zij niet wenst dat informatie die Facebook via cookies inzamelt aangewend wordt voor advertentiedoeleinden.

³⁷ Zie verder ook nog A. Bosworth, “Bringing People Better Ads”, 26 mei 2016, raadpleegbaar via <http://newsroom.fb.com/news/2016/05/bringing-people-better-ads>. (“Starting today, you can opt out of seeing ads on apps and websites not offered by Facebook based on your ad preferences. You can do this by visiting your Facebook settings or tapping the AdChoices icon next to an Audience Network ad.”)

³⁸ Zie Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer, Aanbeveling nr 01/2015 van 4 februari 2015 uit eigen beweging over het gebruik van cookies (CO-AR-2012-004) randnr. 268 (“De Commissie voegt eraan toe dat de gebruikers bij de bestaande browsers geen mogelijkheid krijgen om zich uit te spreken over het cookiesbeleid dat die laatste willen doorvoeren, tenzij de gebruiker via zijn parameters alle cookies heeft gebannen. Die parameters bieden aan de gebruiker inderdaad niet de mogelijkheid om zijn keuze volgens zijn doeleinden te nuanceren”) en randnr. 142 (“De courante browsers beschikken over functies waarmee standaardcookies kunnen worden aanvaard of geweigerd. Er moet niettemin worden vastgesteld dat er ruimte is voor uitzonderingen: bepaalde browsers blijven bepaalde cookies aanvaarden ondanks de weigering van de internetgebruiker of ze wissen niet alle cookies op verzoek (bijvoorbeeld door de nog niet vervallen cookies te bewaren). Bovendien bieden de cookiesopties -weigering, op verzoek of algemene toestemming - maar weinig nuancemogelijkheden naargelang het soort cookie. Voor bepaalde browsers is het mogelijk om de opslag te weigeren van bepaalde cookies, bijvoorbeeld derde partij

65. Daarnaast ziet de Commissie niet in waarom Facebook betrokkenen verwijst naar de website van een derde om hun voorkeuren te kennen wat betreft het gebruik van cookies voor advertentiedoeleinden door Facebook. Om te leiden tot een geldige specifieke toestemming zouden keuzemogelijkheden voor de betrokkene op eenvoudige wijze rechtstreeks toegankelijk moeten zijn hetzij via de cookiebanner, hetzij via een link in de cookie banner. De website van de European Digital Advertising Alliance vereist echter dat de betrokkene een heel aantal bijkomende stappen doorloopt vooraleer hij zijn keuze te kennen kan geven (selectie van locatie, selectie 'on/off – je advertentievoorkeuren', wachten totdat de status van alle deelnemende bedrijven is opgevraagd en vervolgens alle of bepaalde bedrijven uitzetten). Bovendien is het mogelijk dat bepaalde firewall-instellingen toegang tot de externe opt-out site beperken, als gevolg waarvan betrokkenen bijkomend belemmerd kunnen worden in het uiten van hun keuze.

66. De Commissie is verder van oordeel dat de informatie die door Facebook verstrekt wat betreft de keuzemogelijkheden van betrokken misleidend is. Facebook spreekt van mogelijkheden om het *gebruik van cookies* door Facebook voor advertentiedoeleinden *te beheren*.³⁹ Uit de technische vaststellingen blijkt echter dat Facebook nog steeds aan de hand van cookies informatie over het surfgedrag van de betrokkene verzamelt, zelfs wanneer de betrokkene van een van de voormelde keuzemogelijkheden gebruik heeft gemaakt. Zoals gezegd zou de betrokkene vrij moeten kunnen kiezen tussen de mogelijkheid om bepaalde of alle cookies te aanvaarden of om alle of bepaalde cookies te weigeren. Een eenvoudige belofte omtrent het verdere gebruik van de informatie ingezameld aan de hand van cookies volstaat niet om te komen tot een geldige toestemming voor het gebruik van cookies. Het verstrekken van misleidende informatie daaromtrent vormt bovendien een schending van het eerlijkheidsbeginsel.

67. De Commissie merkt ook op dat de derde optie die Facebook aan gebruikers biedt (i.e., wat betreft gebruik van advertentievoorkeuren door het "Audience Network" van Facebook) standaard op "ja" werd ingesteld, zelfs wanneer de betrokkene eerder te kennen gegeven had géén advertenties op basis van "gebruik van websites en apps" wenste te ontvangen. Deze werkwijze is in strijd met artikel 4, § 1, 2° WVP, dat bepaalt dat persoonsgegevens niet verder mogen worden verwerkt op een wijze die, rekening houdend met alle relevante factoren, met name met de redelijke verwachtingen van de betrokkene, onverenigbaar is met die doeleinden. Een Facebook gebruiker die reeds uitdrukkelijk heeft aangegeven geen advertenties "op basis van interesses" te willen ontvangen op Facebook, mag redelijkerwijze verwachten dat Facebook deze keuze doortrekt en vervolgens geen gebruik maakt van diens "advertentievoorkeuren" bij de weergave van advertenties in apps en op

cookies, terwijl andere browsers dit onderscheid niet maken: cookies aanvaarden voor een authenticatiefunctie houdt automatisch in dat de opslag van andere cookies voor geheel andere doeleinden wordt aanvaard.")

³⁹ De hoofding die de keuzemogelijkheden van de betrokkenen beschrijft leest als volgt: "Hoe kun je het gebruik van cookies door Facebook om je advertenties te tonen, beheren?"

websites buiten Facebook. De werkwijze die door Facebook gevolgd werd druist tevens in tegen het eerlijkheidsbeginsel, nu Facebook de nieuwe advertentie instelling introduceerde zonder gebruikers daarvan op actieve wijze te informeren.

(6) Cookies geplaatst op websites van derden

68. Uit de technische vaststellingen blijkt dat Facebook ook cookies plaatst op bepaalde websites van derden ("als derde partij"), zelfs wanneer de betrokkene voordien op geen enkele manier met de Facebook website in contact is gekomen.⁴⁰ Het spreekt voor zich dat in dergelijke omstandigheden Facebook zich niet beroepen op de informatie die zij in haar cookiebeleid heeft opgenomen, laat staan op de vermeende "toestemming" die zij uit de verdere raadpleging van de Facebook website meent te kunnen afleiden. De Commissie wijst er in dit verband op dat naast Facebook ook de eigenaars van website verantwoordelijk zijn om de toestemming van de betrokkenen te bekomen vooraleer de plaatsing van cookies toe te laten. Het betreft hier een gezamenlijke verantwoordelijkheid, waarvoor beide entiteiten (afzonderlijk of tezamen) aangesproken kunnen worden.⁴¹

(7) Proportionaliteitstoets

69. Overeenkomstig artikel 4, § 1, 3° WVP dienen de verwerkte gegevens toereikend, ter zake dienend en niet overmatig te zijn, uitgaande van de doeleinden waarvoor zij worden verkregen of waarvoor zij verder worden verwerkt. Net als in aanbeveling 04/2015 wenst de Commissie hier geen uitvoerige te beschrijving geven van de doeleinden die Facebook nastreeft. De Commissie wil evenwel twee aanvullende richtsnoeren formuleren, met name wat betreft de cookies die door Facebook resp. gebruikt worden voor advertentie- en beveiligingsdoeleinden.

70. Wat betreft de cookies die door Facebook gebruikt worden voor *advertentiedoeleinden*, is de Commissie van oordeel dat zolang Facebook niet beschikt over een geldige toestemming voor het gebruik maakt van cookies voor advertentiedoeleinden, Facebook ook dient te af te zien met de plaatsing en inzameling van de cookies die deze doeleinden ondersteunen.⁴² Zoniet is de verwerking overmatig gelet op de doeleinden waarvoor de gegevens worden verwerkt. Hetzelfde geldt wanneer

⁴⁰ Zie hoger; nr. 41.

⁴¹ Zie ook Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer, "Aanbeveling nr 01/2015 van 4 februari 2015 uit eigen beweging over het gebruik van cookies (CO-AR-2012-004), p. 42 nr. 187 ("*De advertentienetwerkwerkaanbieder kan beschouwd worden als verantwoordelijk voor de verwerking omdat hij de doeleinden of de essentiële middelen bepaalt van de gegevensverwerking in het kader van het gebruik van cookies voor reclamedoeleinden. Omdat het plaatsen van of de toegang tot cookies voor reclamedoeleinden voorvalt tijdens een raadpleging van de site van de eigenaar, beschouwt de Commissie hen als medeverantwoordelijk voor alle verrichtingen van de verwerking die in reclame resulteren*") en Artikel 29 Groep, Advies 2/2010 over online reclame op basis van surfgedrag ('behavioural advertising'), 22 juni 2010, WP 171, p. 10-12.

⁴² De Commissie denkt hierbij in eerste instantie aan de zgn. "fr" cookie, die volgens de tabel bijgevoegd aan het cookiebeleid door gebruikt wordt "*om advertenties te tonen, te meten en de relevantie van advertenties te verbeteren*"; alsook aan de "ddid" cookie, die door Facebook gebruikt wordt "*om een specifieke locatie in de app van een adverteerder te openen na installatie*".

de betrokkene diens toestemming intrekt of op andere wijze blijkt aangeeft geen reclame op grond van diens surfgedrag te willen ontvangen.

71. Wat betreft de cookies die door Facebook gebruikt worden voor *beveiligingsdoeleinden*, herneemt de Commissie haar eerdere aanbeveling dat de verzending van cookies die door Facebook gebruikt worden in het kader van beveiliging (zoals de “datr” en “sb” cookies), in regel beperkt dienen te worden tot het aanmelden bij Facebook of op pagina’s binnen het domein van facebook.com (maar niet op webpagina’s van derde partijen met social plug-ins). De Commissie onderstreept hierbij opnieuw dat zij hiermee Facebook niet aanbeveelt om het gebruik van cookies voor beveiligingsdoeleinden zonder meer te staken, maar dat zij de inzameling ervan beperkt tot pagina’s binnen het domein van facebook.com.

72. Tot slot merkt de Commissie nog op dat het overmatige karakter van de systematische inzameling van de datr cookie via de social plug-ins op webpagina’s van derde partijen t.a.v. niet-gebruikers van Facebook uitdrukkelijk bevestigd door de Voorzitter van de Kortgeding Kamer van de Nederlandstalige rechtbank van Eerste Aanleg Brussel.⁴³

OM DIE REDENEN,

De Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer,

Op grond van de haar verleende bevoegdheid, opdracht en het Belgische en EU recht,

Beveelt aan :

Aan Facebook

- Facebook moet volledige transparantie bieden over het gebruik van cookies. Facebook dient voor elke cookie afzonderlijk de inhoud (zoals unieke identificatoren, taalinstellingen enz.) en het doel (zoals advertenties, veiligheid enz.) te specificeren. Deze omschrijvingen moeten steeds up-to-date worden gehouden en op gemakkelijk toegankelijke wijze aangeboden worden aan de gebruikers van zijn diensten. In geval van aanpassingen is het wenselijk dat men de mogelijkheid behoudt om vorige versies te raadplegen.

⁴³ Rb. Van 1^e Aanleg Brussel, Kortgeding Kamer, 9 november 2015, Rolnr. 15/57/C, p. 28-29. (“*Het is weinig geloofwaardig dat het opvragen van de datr-cookie telkens als een social plug-in laadt op een website die een niet-Facebook-gebruiker bezoekt, daadwerkelijk noodzakelijk zou zijn voor de veiligheid van de Facebook-diensten. Verweersters [Facebook Inc., Ireland en Belgium] stellen dat de datr-cookie helpt bij aanvallen tegen het Facebookplatform, in hoofdzaak waar sprake is van pogingen tot frauduleuze toegang. Men kan aannemen dat dit tot op zekere hoogte het geval is als contact gelegd wordt met een facebook-pagina, maar in de situatie waarover het hier gaat wensen de niet-Facebook-gebruikers geen verbinding wensen te leggen met het Facebook-platform maar slechts een heel andere website te bezoeken. Verweersters maken niet aannemelijk dat een aanval op het Facebook-platform mogelijk zou zijn via plug-ins die niet daadwerkelijk gebruikt worden door gebruikers die zich toegang verschaffen tot een pagina buiten het facebook-domein.*”)

- Facebook dient af te zien van het plaatsen van cookies (zoals de "c_user", "xs", "datr", "sb", "fr" en "lu" cookies) wanneer een betrokkene op een webpagina van het facebook.com-domein of op een website van een derde komt, zonder dat de betrokkene:
 - op duidelijke en begrijpelijke wijze volledig en nauwkeurig wordt geïnformeerd over:
 - de omstandigheden waarin Facebook deze cookies bij hem plaatst en vervolgens verzamelt;
 - de doeleinden waarvoor Facebook deze cookies aanwendt;
 - de aard van de gegevens die Facebook verzamelt wanneer hij een website bezoekt die een Facebook social plug-in bevat, zoals het internetadres (URL) van die website;
 - de ontvangers of categorieën ontvangers van de ingezamelde gegevens;
 - het bestaan van zijn recht op verzet, toegang en verbetering;
 - de bewaartermijn van de gegevens die zij via cookies en social plug-ins verzamelt;
 - op vrije, specifieke en ondubbelzinnige wijze heeft toegestemd met zowel het plaatsen als het gebruik van deze cookies voor zover die niet strikt noodzakelijk zijn voor de uitdrukkelijk door hem gevraagde dienst, en, als hij zich bij Facebook afmeldde of zich deactiveerde, niet op vrije, specifieke en ondubbelzinnige wijze heeft toegestemd met het voortgezet gebruik van deze cookies;
 - de mogelijkheid heeft gekregen om de plaatsing van deze cookies, voor zover die niet strikt noodzakelijk zijn voor een uitdrukkelijk door hem gevraagde dienst, te weigeren zonder dat de toegang tot het facebook.com-domein wordt beperkt of bemoeilijkt;
- Facebook dient af te zien van het verzamelen van cookies (zoals de "c_user", "xs", "datr", "sb", "fr" en "lu" cookies) via Facebook social plug-ins, Facebook-pixels of gelijkaardige technologische middelen op websites van derden op een wijze die overmatig is gelet op de doeleinden van de betrokken cookies, met dien verstande dat:
 - de systematische verzameling van cookies met een *beveiligingsfinaliteit* bij bezoeken aan webpagina's die niet tot het facebook.com-domein behoren, overmatig is wanneer de betrokkene (1) geen Facebook-account heeft of niet is aangemeld, en (2) geen gebruik probeert te maken van de social plug-ins (bv. door erop te klikken);
 - de systematische verzameling van cookies met een *reclamefinaliteit* bij bezoeken aan webpagina's die niet tot het facebook.com domein behoren, overmatig is wanneer de betrokkene te kennen gegeven heeft dat hij niet wenst dat informatie over zijn surfgedrag aangewend wordt voor reclamedoeleinden;
 - de systematische verzameling van cookies gebruikt om de *identiteit van een Facebook-gebruiker* te verifiëren of om te registreren of hij ervoor heeft gekozen aangemeld te blijven bij bezoeken aan webpagina's die niet tot het facebook.com-domein behoren,

overmatig is wanneer hij niet is aangemeld noch gebruik probeert te maken van de social plug-ins (bv. door erop te klikken);

- Facebook dient af te zien van het verschaffen van informatie die betrokkenen redelijkerwijze zou kunnen misleiden omtrent de werkelijke draagwijdte van de mechanismen die Facebook ter beschikking stelt om het gebruik van cookies door Facebook te beheren;
- Facebook dient de ondubbelzinnige en specifieke toestemming via opt-in van gebruikers te bekomen alvorens gebruik te maken van hun “advertentievoorkeuren” in het kader van het “Audience Network” van Facebook.

Aan eigenaars van websites

- Met betrekking tot eigenaars of uitbaters van websites die gebruik wensen te maken van de door Facebook aangeboden social plug-ins, verwijst de Commissie naar haar aanbeveling uit eigen beweging over het gebruik van cookies.⁴⁴ Daarin stipuleert zij dat de eigenaar de bezoeker van zijn website behoorlijk dient in te lichten en zijn toestemming dient te verkrijgen voor cookies en andere metabestanden waarvan hij mogelijk het hergebruik niet beheerst. De Commissie verwijst daarbij onder meer naar sociale netwerken en beveelt aan dat sociale netwerknoppen pas geactiveerd worden nadat de toestemming werd verkregen van de gebruiker. De huidige integratiemogelijkheden van social plug-ins aangeboden door Facebook voldoen hier echter niet aan. De Commissie beveelt daarom aan om gebruik te maken van instrumenten zoals “Social Share Privacy” (<http://panzi.github.io/SocialSharePrivacy/>) als een manier om de toestemming te verkrijgen van de gebruiker. Door gebruik te maken van een instrument als “Social Share Privacy” maken plug-ins van derde partijen pas een verbinding met de third-party servers (en worden er bijgevolg pas gegevens verstuurd naar derde partijen) nadat de gebruiker de social plug-in heeft aangeklikt.
- Eigenaars van websites die advertenties tonen die afkomstig zijn van het Facebook Audience Network dienen bezoekers hiervan op afdoende wijze te informeren en hun toestemming te bekomen voor het gebruik van cookies die met het tonen van deze advertenties gepaard gaat.
- Eigenaars van websites die gebruik maken van andere diensten van Facebook (bijv. pixels) die tot gevolg hebben dat Facebook cookies plaatst in de browser van de betrokkene wanneer hun website bezocht wordt, dienen de betrokkenen hiervan op afdoende wijze te informeren en hun toestemming te bekomen.

⁴⁴ http://www.privacycommission.be/sites/privacycommission/files/documents/aanbeveling_01_2015.pdf

Aan eindgebruikers

- Internetgebruikers die zich willen beschermen tegen tracking van Facebook door middel van social plug-ins, worden geadviseerd gebruik te maken van browser add-ons die tracking blokkeren. Voorbeelden van dergelijke browser add-ons zijn:
 - Privacy Badger (<https://www.eff.org/privacybadger>)
 - Ghostery (<https://www.ghostery.com>)
 - Disconnect (<https://disconnect.me/disconnect>)
- Internetgebruikers kunnen zich eveneens beschermen door gebruik te maken van de incognito of “private navigation”-modus die recente versies van de meest courante browsers (Internet Explorer, Firefox, Chrome, Safari, enz.) als functionaliteit aanbieden. Deze functie dwingt de browser om sporen van uw surfgedrag (cookies, historiek, enz.) te wissen nadat het venster wordt gesloten en beschermt u aldus om door Facebook of anderen gevolgd te worden⁴⁵.
- Gebruikers van Facebook kunnen zich uitschrijven voor tracking in het kader van gerichte advertenties door Facebook via de opt-out website van de European Interactive Digital Advertising Alliance (www.youronlinechoices.eu) of via hun Facebook advertentie instellingen. Het dient echter opgemerkt te worden dat Facebook momenteel ook nadat gebruikers zich hebben uitgeschreven voor gerichte advertenties, dezelfde informatie blijft verzamelen over de bezoeken van gebruikers aan externe websites. Facebook belooft evenwel niet langer gebruik te maken van deze informatie voor advertentiedoeleinden. Gebruikers die zich tevens willen beschermen tegen de inzameling van deze informatie worden daarom geadviseerd om daarnaast ook gebruik te maken van de incognito-modus van hun browser of één van de bovenvermelde browser add-ons te gebruiken.
- Gebruikers die niet wensen dat Facebook gebruik maakt van hun “advertentievoorkeuren” bij het tonen van advertenties binnen applicaties en op websites buiten die van Facebook-bedrijven kunnen hiertoe gebruik maken van hun Facebook advertentie instellingen.

De Wnd. Administrateur,

De Voorzitter,

(get.) An Machtens

(get.) Willem Debeuckelaere

⁴⁵ Er bestaan ook speciale privacybeschermende browsers, bv. Epic Privacy Browser (www.epicbrowser.com).